

[DOI:10.26104/NNTIK.2023.42.62.029](https://doi.org/10.26104/NNTIK.2023.42.62.029)

Воробьев А.Е., Мамасаидов Ж.Т., Мамадалиев Н.А., Воробьев К.А.

**ЕГИПЕТТЕ БИЛИМ БЕРҮҮ КЫЗМАТТАРЫНЫН
УЛУТТУК РЫНОГУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ**

Воробьев А.Е., Мамасаидов Ж.Т., Мамадалиев Н.А., Воробьев К.А.

**ОСОБЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНОГО РЫНКА
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ ЕГИПТА**

A. Vorobyov, J. Mamasaidov, N. Mamadaliev, K. Vorobyov

**FEATURES OF THE NATIONAL MARKET OF
EDUCATIONAL SERVICES IN EGYPT**

УДК: 37.378.14

Египеттин билим берүү кызматтарынын улуттук рыногунун негизги өзгөчөлүктөрү. Египеттин кыскача мүнөздөмөсү берилет. Египеттин жогорку кесиптик билим берүү рыногу талданды. Египеттин жогорку кесиптик билим берүүнүн негизги чакырыктары сүрөттөлгөн жана аны андан ары өнүктүрүүнүн келечеги көрсөтүлгөн. Макалада билим берүүнүн теориялык жана методологиялык аспекти жана жогорку билим берүү кызматтарынын рыногунун учурдагы өнүгүшү дүйнөлүк жогорку билим берүү кызматтарынын рыногунун негизги өнүгүү тенденцияларынын контекстинде каралат. Египеттин социалдык жана экономикалык өнүгүүсү үчүн мамлекеттин тең салмактуу билим берүү саясатынын маанилүүлүгү баса белгиленет. Заманбап социалдык-экономикалык шарттарда, дүйнөлүк экономикалык мамилелердин таалай түзүлүшүндө, дүйнөлүк билим берүү рыногунда улуттук билим берүү системаларынын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүнүн мааниси өсүүдө. Бул макалада авторлор билим берүү кызматтарынын дүйнөлүк рыногундагы учурдагы кырдаалды талдап, анын өнүгүшүнүн негизги тенденцияларын түзүштү. Билим берүү кызматтарынын дүйнөлүк соодасынын өзгөчөлүктөрү, ошондой эле ар кандай эл аралык уюмдардын билим берүү кызматтарынын дүйнөлүк рыногун жөнгө салуу механизмдери көрсөтүлгөн.

Негизги сөздөр: Египет, жогорку билим, улуттук базар, негизги чакырыктар, перспективалар.

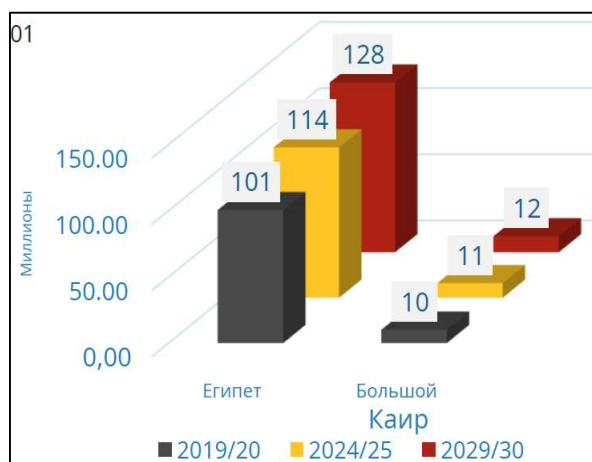
Представлены главные особенности национального рынка образовательных услуг Египта. Дана краткая характеристика Египта. Проанализирован рынок высшего профессионального образования Египта. Описаны основные вызовы высшему профессиональному образованию Египта и показаны перспективы его дальнейшего развития. В статье рассматриваются теоретико-методологические аспекты образования и современное развитие рынка услуг высшего образования в контексте основных тенденций развития мирового рынка услуг высшего образования. Подчеркивается важность сбалансированной образовательной политики государства для социального и экономического развития Египта. В современных социально-экономических условиях, в сложной структуре глобальных экономических отношений возрастает значение конкурентоспособности национальных систем образования на мировом образовательном рынке. В данной статье авторы проанализировали текущую ситуацию на мировом рынке образовательных услуг и сформулировали основные тенденции его развития. Показаны особенности мировой торговли образовательными услугами, а также механизмы регулирования мирового рынка образовательных услуг различными международными организациями.

Ключевые слова: Египет, высшее образование, национальный рынок, основные вызовы, перспективы.

The main features of the national market of educational services in Egypt are presented. A brief description of Egypt is given. The market for higher professional education in Egypt is analyzed. The main challenges to higher professional education in Egypt are described and prospects for its further development are shown. The article discusses the theoretical and methodological aspects of education and the modern development of the higher education services market in the context of the main trends in the development of the global higher education services market. The importance of a balanced education policy of the state for the social and economic development of Egypt is underlined. In modern socio-economic conditions, in the complex structure of global economic relations, the importance of the competitiveness of national education systems in the global education market is increasing. In this article, the authors analyzed the current situation in the global market of educational services and formulated the main trends for its development. The peculiarities of world trade in educational services, as well as the mechanisms for regulating the world market of educational services by various international organizations are shown.

Key words: Egypt, higher education, national market, main challenges, prospects.

Коом жана кесиптик дүйнө технологиянын өнүгүшү жана төртүнчү өнөр жай революциясынын башталышы менен өнүгүүнү жана өзгөрүүнү улантууда. Кесиптик жогорку билим берүүдөгү акыркы тенденциялар санариптик окутууга өтүүгө негизделген, студенттерди окутуунун гибридик же аралаш моделдерин кабыл алуу, ошондой эле альтернативдик сертификаттардын (микронасыялар жана жүктөө лагерлери сыяктуу) популярдуулугунун өсүшү. Студенттердин билимин жекелештирүү үчүн маалыматтарды талдоону жана жасалма интеллектти колдонуу, ошондой эле жумшак көндүмдөрдү киргизүү жана эксперименталдык ыкмаларды окуу программаларына киргизүү [1-4]. Бул өз кезегинде билим берүү тармагына чон таасирин тийгизип, дүйнөлүк жана улуттук билим берүү рынокторунун өзгөрүшүнө алып келди. Египет араб дүйнөсүндөгү эң жыш (107,8 миллион адам) өлкө. 1960-жылдардын ортосунан 2017-жылга чейин бул өлкөнүн калкы 3 эседен ашык - 32ден 98 миллионго чейин өскөн (1-сүрөт), ал эми Египет калкынын 51,63% 25 жашка чейинкилер.

1-сүрөт. Египеттин болжолдонгон калкы (миллиондогон калк) [9].

Адамдык өнүгүү индексине (АӨИ) ылайык, Египет АӨИ боюнча 97-орунда жана 2014-жылы Жакынкы Чыгышта жана Түндүк Африкада АӨИ эң төмөн болгон 10 өлкөнүн арасында 9-орунда турат [7]. 2010-жылга карата Египетте жалпы сабаттуулук деңгээли 72% 80,3% (эркектер үчүн) жана 63,5% (аялдар үчүн).

Египеттин жогорку кесиптик билим берүү рыногу 2020-жылы 2,107,46 миллион АКШ долларына бааланган жана 2028-жылга карата 4,943,18 миллион АКШ долларына жетет деп болжолдонууда, CAGR 2021-жылдан 2028-жылга чейин 11,74% түзөт. 2030-жылга чейин 37000ден ашуун египеттик үй-бүлө балдарынын университетте билим алуусу үчүн жылына 15 000 доллардан ашык акча төлөй алат деп күтүлүүдө, бул эл аралык брендге ээ болгон жогорку окуу жайларына олуттуу суроо-талапты жаратат.

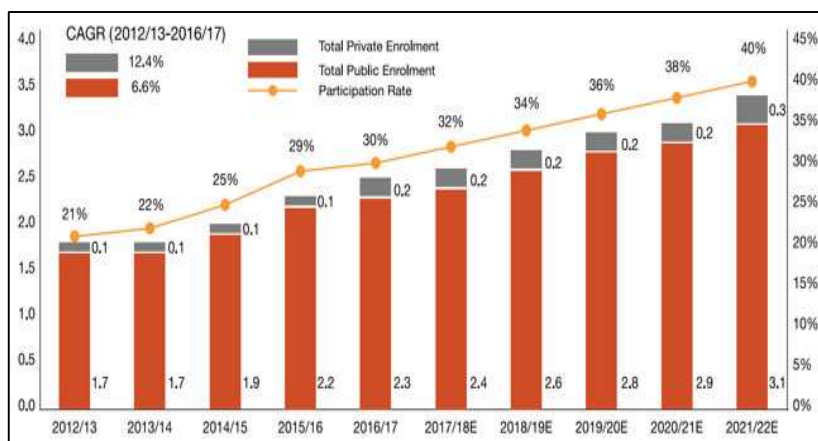
XXI кылымда Египеттин өкмөтү улуттук жогорку билим берүү системасын өркүндөтүүгө алда канча көңүл бура баштады. Ошентип, Египет учурда 2014-жылдагы конституциялык реформага ылайык, египеттик студенттер үчүн мектепти аяктаганга чейин милдеттүү болгон, катуу дотацияланган мамлекеттик

билим берүү системасына таянат. Ошону менен бирге Египеттин өкмөтү калктын билим алуусуна улуттук дүң продукциянын кеминде 4% бөлөт.

Натыйжада, Египеттин К-12 студенттеринин болжол менен 90% жана жогорку окуу жайларынын студенттеринин 94% мамлекеттик мекемелерде жана мектептерде билим алышат [10].

2018-жылга карата К-12 мектептеринде 21 миллионго жакын окуучу билим алган, дагы 2,4 миллион орто билимден кийинки билим алууда. Диний билим берүү жана орто техникалык билим берүү мекемелерине кирүүлөрдү эсепке албаганда, Египеттин жалпы К-12 системасында 19,4 миллион студент окуган.

Ошол эле учурда, Египетте жаштардын саны өсүп жатат (калктын өсүү темпи жылына 2,5%ды эске алганда, Египетте К-12 деңгээлинде окууга жалпы суроо-талап 2030-жылы 23 миллионго салыштырмалуу 34 миллион мектеп окуучуларына жетет. 2020-жылга карата, бул 2030-жылга карата 11 миллион жаңы орунга кошумча суроо-талапты жаратат, ошондой эле жогорку окуу жайларында кадрларды даярдоонун деңгээли (2-сүрөт).

2-сүрөт. Египеттин жогорку окуу жайларында университетке кабыл алуу жана катышуу көрсөткүчтөрү [10].

Учурда Египетте 476 мамлекеттик жана жеке менчик университеттер, факультеттер жана институттар бар, алардын тартиби ар кандай студенттердин саны (3-сүрөт). Египеттин мамлекеттик университеттери аймактагы эң ири университеттердин бири жана египеттик студенттер аларда дээрлик бекер окушат.

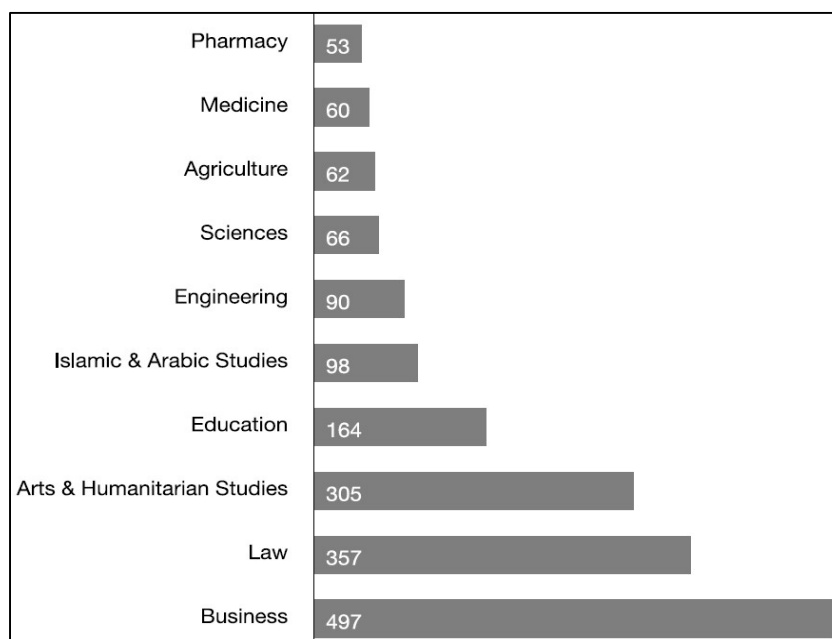

3-сүрөт. Мамлекеттик (а) жана жеке (б) университеттердеги студенттердин катышы

Мында техникалык институттардын саны 47 болуп, аларда 200 миңге жакын студент, профессионалдык-техникалык окуу жайларынын саны 1222 болуп, 300 миңге жакын студент билим алат. Жыл сайын Египетте 2 миллиондон ашык университет бүтүрүүчүлөрү бар.

Ошол эле учурда, Египеттин 4 университети араб аймагындагы эң мыкты 20 университеттин катарына кирет (QS World University Rankings боюнча) жана Каирдеги Америка университети (AUC) Египетте ырааттуу түрдө алдыңкы ондуктун катарына кирген жалгыз университет болуп саналат [6].

Египеттик студенттер экономика жана башкаруу менен байланышкан тармактарда окууну артык көрүшөт (4-сүрөт).

4-сүрөт. Египеттик студенттерди окуу адистиги боюнча бөлүштүрүү [8].

Бирок, учурда Египетте жогорку кесиптик билим берүү үчүн олуттуу кыйынчылыктар бар [5].

1. Калктын көптүгү жана ресурстардын жетишсиздиги. Калктын өсүшүн (100 миллиондон ашык адам) жана көпчүлүк белгилүү ресурстардын чектелгендигин эске алуу менен, Египетте мамлекеттик билим берүү кыйла олуттуу кыйынчылыктарга дуушар болууда (айрыкча калктын көпчүлүгүнө жеке билим алууга тоскоолдук кылган жакырчылыктын жогорку деңгээлин эске алганда). Белгилей кетсек, Египетте мамлекеттик класстардагы окуучулардын орточо саны 45ти түзөт, жыл сайын мектептерге кошумча 500 000-700 000 окуучу катталат. Бул бир жагынан жетиштүү кубаттуулукту түзүүгө тоскоол болгон инфраструктуралык көйгөйгө байланыштуу. Бул өлкө боюнча 55 000 мектеп бар болсо да, алдыда турган милдеттерди чечүү үчүн дагы көптөгөн мектептер керек. Бул көйгөй жогорку кесиптик билимге келгенде курчуйт.

2. Сапаттуу мамлекеттик билим берүүнүн жоктугу. Мектептердин толуп кеткендигинин жана улуттук билим берүүнү каржылоонун жетишсиздигинин табигый натыйжасы билим берүүнүн сапатынын кескин төмөндөшү болуп саналат. Ошентип, Египет негизги билим берүүнүн сапаты боюнча 141-орунда турат жана дүйнөнүн эң мыкты университеттеринин тизмесине бир гана университет кирген. Бирок, талаптагыдай кадрларды даярдоонун жоктугунан жана айлык акынын аздыгынан квалификациялуу жана билимдүү мугалимдердин, тарбиячылардын жетишсиздигинен бул көйгөй ого бетер курчуп баратат.

Бирок, Египетте жогорку кесиптик билим да байланыштуу олуттуу келечеги бар:

1. Келечекке көз караш жана жаңы өнүгүүлөр. Ошентип, Египет 2030-жылга чейин жетишүүгө тийиш болгон улуттук стратегиясында билимге көрүнүктүү орунду ээледі. Негизги жана жогорку кесиптик билим берүүгө радикалдуу өзгөртүүлөрдү киргизүү менен, Египеттин өкмөтү жаңы муунун өнүктүрүүгө багытталган компетенттүү египеттиктердин жаңы муунун иштеп чыгууда атаандаша алат.

Негизги билим берүү жагынан улуттук өкмөт иштеп жаткан мектептерди өнүктүрүүнү, жапон билим берүү системасынын үлгүсүнө негизделген бир катар жаңы мектептерди ишке киргизүүнү жана техникалык окуу жайларды заманбап жана сапаттуу мектептерди камсыз кылган технологияга багытталган мектептерге айландыруу үчүн реструктуризациялоону максат кылууда.

Жогорку кесиптик билимге келсек, Египетте аны өнүктүрүү стратегиясы үч аспектиге негизделген:

1) Эл аралык филиал кампустары (ЭИК);

2) Коммерциялык эмес жана өкмөттүк эмес университеттер болуп саналган Ahleya университеттери;

3) Технологиялык институттар.

Мындан тышкары, Египеттин улуттук өкмөтү биотехнология, кайра жаралуучу энергия, жасалма интеллект жана генетика боюнча адистешкен изилдөө борборлорун, ошондой эле 2030-жылга чейин 32 Ahleya университетин түзүүнүн үстүндө иштеп жатат. Ошондой эле мамлекеттик египеттик университеттердин рейтингин жакшыртуу үчүн эл аралык өнөктөштөрү менен иштешүүнү пландаштырууда.

2. Мыйзамдарга өзгөртүүлөр. Мыйзам чыгаруу жагында, мыйзамдык карта ЭИК, Технология институттары жана Университеттик ооруканаларды жөнгө салуучу атайын мыйзамдарды, ошондой эле жеке университеттерди, Элли университеттерин жана мамлекеттик университеттерди жөнгө салуучу мыйзамдарга өзгөртүүлөрдү киргизүүнү камтыйт.

Бул мыйзамдардын арасында 2018-жылдагы №162 Эл аралык филиал мыйзамы («ИВС Мыйзамы») Египетке концепциянын жаңылыгын жана анын кабыл алынышы алып келе турган олуттуу потенциалдуу инвестицияларды эске алганда эң маанилүү болуп саналат.

ЭИК мыйзамы 3 башка субъектти бөлүп көрсөтөт:

- Египетте өзүнүн аталышы менен филиалын түзө турган жогорку окуу жай болуп саналган башкы университет;

- Египетте түзүлгөн ЭИК боло турган филиал;

- Филиалды жайгаштыруу жана Филиалга тиешелүү административдик маселелерди чечүү үчүн түзүлө турган окуу жайы.

Филиалдар Египеттин президентинин жарлыгынын негизинде түзүлөт. Филиал Египеттин мыйзамдарында каралган, анын ичинде жаңы инвестициялык мыйзамда (2017-жылдын 72-мыйзамында) ар кандай салыктык жеңилдиктерди камтыган көптөгөн жеңилдиктерден пайдалана алат.

Филиал төмөнкүлөргө милдеттүү:

- Египеттин бардык мыйзамдарын жана эрежелерин сактоо;

- Египеттин Жогорку билим берүү министрлигине жогорку жетекчилик жана илимий кызматкерлердин кызмат орундарына бардык Египеттен эмес талапкерлердин тизмесин алар дайындалганга чейин берүүгө;

- Египеттин жарандарынан турган студенттик жамааттын кеминде 50%ы бар;

- өз студенттерин башкы ЖОЖдо колдонулган окуу материалдары менен камсыз кылуу;

- башкы университет менен бирдей даражаны ыйгаруу;

- студенттерге жана профессордук-окутуучулар курамына бир катар стипендияларды жана гранттарды бөлүп, алар Башкы университетте окуп, сабактарга катыша алышат;

- Жогорку билим берүү министрлигине анын беш жылдык өнүгүү концепциясын жана келечектеги кеңейтүү планын сунуштоо.

1990-жылы Египеттин университеттерине көбүрөөк автономия берген мыйзам кабыл алынган. Бирок, жогорку окуу жайларында өсүп жаткан студенттердин санын канааттандыруу үчүн окуу инфраструктурасы, жабдуулар жана адам ресурстары али толук түзүлө элек. Египетте жогорку кесиптик билим берүү мекемелерине жалпы кабыл алуу 2003-жылы 27%дан 2005-жылы 31% ке чейин өстү [6]. Бирок Египетте жогорку кесиптик билим берүүнүн улуттук системасын өркүндөтүү үчүн каржылоонун тийиштүү түрдө көбөйүшү (жаңы программаларды жана технологияларды киргизүү жагынан) азырынча боло элек.

Учурда Египетте иштеп жаткан билим берүү платформаларынын көбү араб тилиндеги маалыматты жана видеолорду берүүгө же студенттердин көңүлүн буруу үчүн колдонуучуларга бетме-бет сабактар үчүн көп тилдүү профессорлорду тандоого багытталган. Кээ бир веб-сайттар студенттерге түшүнүү үчүн мындай лекцияларды жеңилдетүү үчүн англисче баяндоочу видеолор менен арабча субтитрлерди да камтыйт. Онлайн курстарды кабыл алууга, негизинен, ар кандай платформаларда жеткиликтүү курс-тардын ыңгайлуулугу жана ар түрдүүлүгү таасир

этет.

Адабияттар:

1. Воробьев А.Е. Информационная составляющая современного высшего профессионального образования // Вестник АУНГ (Казахстан) N 1 (49). 2019. - С. 199-203.
2. Воробьев А.Е. Национальный рейтинг как фактор эффективного развития ВУЗа // Аккредитация в образовании, N1 (85). 2016. - С. 31-33.
3. Воробьев А.Е., Ваккер О.В., Забусов В.В., Гулан Е.А. Высшее профессиональное образование в XXI веке // Под ред. член-корр. РАН Опарина В.Н. Норильск. НИИ. 2010. 289 с.
4. Воробьев А.Е., Чекушина Т.В., Малоков В.П., Чекушина Е.В., Рыгзынов Ч.Ц. и др. Приоритетный национальный проект «Образование» - ИОП: Лаборатория «Рациональное недропользование». - М.: РУДН, 2009. - 24 с.
5. Al Tamimi. The Egyptian Education Sector: Challenges and Opportunities. // <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=c46fb983-9c9a-4d6f-88f2-8d280032025b>.
6. Egypt E-Learning Market Share, Trends, Growth, Business Challenges, and Future Opportunities 2032: SPER Market Research. // <https://siit.co/guestposts/egypt-e-learning-market-growth-business-challenges>.
7. Egypt K 12 education sector market overview // <https://www.colliers.com/en-eg/research/cairo/egypt-k12-education-sector-market-overview>.
8. Growing Egyptian demand for education pressures domestic capacity // <https://monitor.icef.com/2019/05/growing-egyptian-demand-for-education-pressures-domestic-capacity>.